

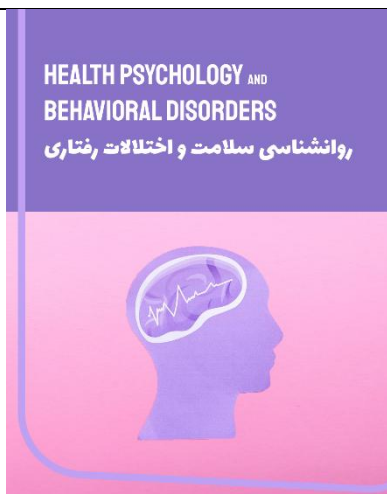
نقش ذهنیت‌های طرحواره‌ای در پیش‌بینی اضطراب جدایی با میانجی‌گری نشخوار خشم در نوجوانان

تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۶/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۱۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۵/۰۶

تاریخ ارسال: ۱۴۰۴/۰۲/۲۷

چکیده

هدف این پژوهش بررسی نقش ذهنیت‌های طرحواره‌ای در پیش‌بینی اضطراب جدایی با توجه به نقش میانجی‌گری نشخوار خشم در میان نوجوانان بود. پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی از نوع معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه اول در مدارس شهر مرودشت در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بود. نمونه‌گیری به روش خوشه‌ای و در دو مرحله انجام شد و ۱۹۶ نفر بر اساس جدول کرجسی و مورگان انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه اضطراب جدایی کاواسگار و همکاران (۲۰۰۳)، پرسشنامه ذهنیت‌های طرحواره‌ای لوبستال و همکاران (۲۰۱۰) و مقیاس نشخوار خشم ساکودولسکی و همکاران (۲۰۰۱) بود. داده‌ها با استفاده از همبستگی پیرسون، رگرسیون و مدل‌یابی معادلات ساختاری با نرم‌افزارهای SPSS-۲۷ و AMOS تحلیل شد. نتایج نشان داد که نشخوار خشم نقش واسطه‌ای معنی‌داری در رابطه بین ذهنیت‌های طرحواره‌ای و اضطراب جدایی دارد. به‌طور خاص، نشخوار خشم ارتباط میان ذهنیت مقابله‌ای ناسازگار ($\beta=0.089, p<0.023$)، ذهنیت‌های کودکانه ($\beta=0.197, p<0.001$)، ذهنیت والد ($\beta=0.108, p<0.012$) و ذهنیت سازگارانه یکپارچه ($\beta=0.160, p<0.001$) را با اضطراب جدایی میانجی‌گری کرد. یافته‌ها نشان دادند که نشخوار خشم به‌عنوان یک متغیر میانجی، ارتباط بین ذهنیت‌های طرحواره‌ای و اضطراب جدایی نوجوانان را تبیین می‌کند. بنابراین، مداخلات روان‌شناختی باید علاوه بر اصلاح ذهنیت‌های ناسازگار، بر کاهش نشخوار خشم نیز تمرکز داشته باشند تا زمینه برای کاهش اضطراب جدایی در نوجوانان فراهم شود.

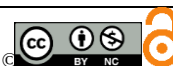
کلیدواژه‌گان: ذهنیت‌های طرحواره‌ای، اضطراب جدایی، نشخوار خشم، نوجوانان

مریم قاسم پور^۱، عاطفه حسینی^۲

۱. گروه روانشناسی بالینی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: Atefeh370@iau.ac.ir

شیوه استناددهی: قاسم پور، مریم، و حسینی، عاطفه. (۱۴۰۴). نقش ذهنیت‌های طرحواره‌ای در پیش‌بینی اضطراب جدایی با میانجی‌گری نشخوار خشم در نوجوانان. *روانشناسی سلامت و اختلالات رفتاری*, ۳(۲), ۱-۱۵.

Comparison of Schema Therapy and Short-Term Dynamic Psychotherapy on Reducing Depression Symptoms and Perceived Stress in Breast Cancer Patients in Hamedan

Submit Date: 2025/05/17

Revise Date: 2025/07/28

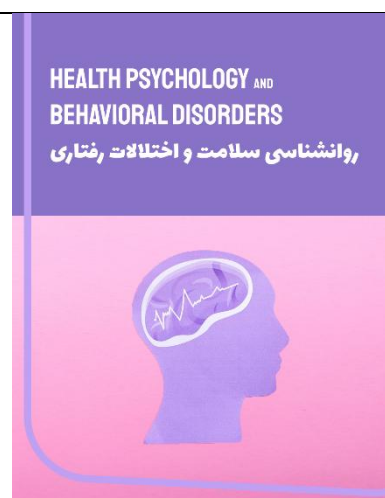
Accept Date: 2025/08/10

Publish Date: 2025/09/03

Abstract

This study aimed to examine the role of schema modes in predicting separation anxiety with the mediating effect of anger rumination among adolescents. This descriptive-correlational study employed structural equation modeling. The statistical population consisted of all male middle school students in Marvdasht during the 2023–2024 academic year. Using cluster sampling, four schools were randomly selected, and 196 students were chosen based on Krejcie and Morgan's table. Data were collected using the Separation Anxiety Disorder Questionnaire (Kovacs et al., 2003), the Schema Mode Inventory (Lobbestael et al., 2010), and the Anger Rumination Scale (Sukhodolsky et al., 2001). Data analysis was performed using Pearson correlation, regression, and path analysis with SPSS-27 and AMOS. The results indicated that anger rumination significantly mediated the relationship between schema modes and separation anxiety. Specifically, anger rumination mediated the associations between maladaptive coping mode ($\beta=0.089$, $p<0.023$), child modes ($\beta=0.197$, $p<0.001$), parent mode ($\beta=0.108$, $p<0.012$), and adaptive-integrated mode ($\beta=0.160$, $p<0.001$) with separation anxiety. The findings suggest that anger rumination functions as a critical mediator linking schema modes to separation anxiety in adolescents. Psychological interventions should, therefore, simultaneously focus on modifying maladaptive schema modes and reducing anger rumination to alleviate separation anxiety.

Keywords: Schema modes, separation anxiety, anger rumination, adolescents

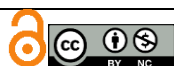

Maryam. Ghasempour¹, Atefeh. Hosseini^{1*}

1. Department of Clinical Psychology, Shi.C., Islamic Azad University, Shiraz, Iran

*Corresponding Author's Email: Atefeh370@iau.ac.ir

How to cite: Ghasempour, M., Hosseini, A. (2025). Comparison of Schema Therapy and Short-Term Dynamic Psychotherapy on Reducing Depression Symptoms and Perceived Stress in Breast Cancer Patients in Hamedan. *Health Psychology and Behavioral Disorders*, 3(2), 1-15.

© 2025 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

مقدمه

نوجوانی به عنوان دوره‌ای حساس از رشد انسان، با تغییرات عمیق جسمانی، شناختی و عاطفی همراه است که می‌تواند زمینه‌ساز شکل‌گیری یا بروز اختلالات روان‌شناختی مختلف شود. یکی از اختلالات رایج در این دوره، اضطراب جدایی است که می‌تواند کارکردهای تحصیلی، اجتماعی و هیجانی نوجوانان را به طور جدی مختل سازد. پژوهش‌های اخیر نشان داده‌اند که اضطراب جدایی نه تنها به عوامل زیستی و محیطی وابسته است بلکه ارتباط نزدیکی با ساختارهای شناختی و هیجانی مانند طرحواره‌ها و ذهنیت‌های طرحواره‌ای دارد (Genovese et al., 2025). از آنجا که ذهنیت‌های طرحواره‌ای می‌توانند به عنوان الگوهای فعال‌شونده شناختی-هیجانی در موقعیت‌های خاص عمل کنند، بررسی نقش آن‌ها در اضطراب جدایی نوجوانان اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است.

طرحواره‌ها و ذهنیت‌های طرحواره‌ای که ریشه در تجارب اولیه زندگی دارند، چارچوبی فراهم می‌کنند که از طریق آن افراد به تفسیر رویدادها و تعامل با دیگران می‌پردازند (Farrell & Shaw, 2023). پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند که تجارب منفی دوران کودکی، به ویژه روابط ناکارآمد والد-کودک، زمینه‌ساز شکل‌گیری طرحواره‌ها و ذهنیت‌های ناسازگار اولیه می‌شوند که می‌توانند اضطراب، افسردگی و مشکلات هیجانی را در آینده افزایش دهند (Bang & Lee, 2024; Başer Baykal & Erden Çınar, 2023). به همین دلیل، نقش واسطه‌ای هیجان‌ها و سبک‌های تنظیم آن‌ها، به ویژه نشخوار خشم، به عنوان متغیری کلیدی در پیوند بین ذهنیت‌های طرحواره‌ای و اضطراب جدایی مورد توجه قرار گرفته است (Nazari et al., 2022; Nazari et al., 2023).

مطالعات بالینی و تجربی به طور مداوم بر اهمیت درمان‌های مبتنی بر طرحواره و ذهنیت تأکید کرده‌اند. به عنوان مثال، درمان مبتنی بر ذهنیت‌های طرحواره‌ای به عنوان رویکردی مؤثر برای اختلالات اضطرابی و مشکلات همبود مانند اختلال وسواس فکری-عملی و PTSD شناخته شده است (Peeters et al., 2021; Peeters et al., 2022). در این زمینه، پژوهش‌های موردی و مروری نشان داده‌اند که مداخله در سطح ذهنیت‌ها، به ویژه ذهنیت‌های کودکانه و مقابله‌ای، می‌تواند منجر به کاهش معنادار اضطراب اجتماعی و اضطراب‌های خاص شود (Penney & Norton, 2022).

از سوی دیگر، هیجان‌های منفی و پردازش‌های ناکارآمد آن‌ها نقش مهمی در حفظ و تداوم اختلالات اضطرابی دارند. نشخوار خشم به عنوان یکی از انواع نشخوارهای شناختی، با تمرکز مکرر بر افکار مرتبط با خشم، بی‌عدالتی و ناکامی تعریف می‌شود و می‌تواند شدت اضطراب و اختلالات هیجانی را افزایش دهد (Hassanzadeh & Mansouri, 2022). شواهد نشان می‌دهد که ذهنیت‌های ناسازگار مانند ذهنیت والد تنبیه‌گر یا کودک آسیب‌پذیر، افراد را مستعد نشخوار خشم و واکنش‌های هیجانی ناسازگار می‌کنند (Huang et al., 2023). این الگوها در نهایت می‌توانند چرخه‌ای معیوب ایجاد کنند که طی آن، نشخوار خشم به افزایش اضطراب جدایی منجر می‌شود.

برخی مطالعات در ایران و سایر کشورها نشان داده‌اند که درمان مبتنی بر طرحواره و ذهنیت می‌تواند در کاهش اضطراب، افسردگی و خشم مؤثر باشد (Ghadampour et al., 2018; Hemmati Sabet et al., 2016). همچنین پژوهش‌های جدید تأکید کرده‌اند که آموزش‌های مبتنی بر ذهنیت‌های طرحواره‌ای حتی در زمینه‌هایی مانند آموزش پیش از ازدواج نیز می‌تواند نگرش‌ها و بلوغ اجتماعی را بهبود بخشد (Kashani Kia, 2024). این یافته‌ها نشان‌دهنده گستره وسیع کاربردهای رویکرد ذهنیت‌های طرحواره‌ای در حیطه‌های مختلف بالینی و آموزشی است.

در مطالعات بین‌المللی نیز شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد ذهنیت‌های طرحواره‌ای نه تنها بر اضطراب بلکه بر پیامدهای رفتاری مانند پرخاشگری و رفتارهای پرخطر نیز تأثیرگذارند (Fernández-González et al., 2022; Huang et al., 2023). به همین دلیل، درک دقیق نقش ذهنیت‌ها و نشخوار خشم می‌تواند به ارائه مداخلات هدفمندتر برای نوجوانان کمک کند.

از منظر نظری، ذهنیت‌های طرحواره‌ای شامل مجموعه‌ای از حالت‌های شناختی-هیجانی هستند که در موقعیت‌های خاص فعال می‌شوند و پاسخ‌های رفتاری و هیجانی فرد را هدایت می‌کنند (Farrell & Shaw, 2023). فعال‌شدن ذهنیت‌های ناسازگار معمولاً با واکنش‌های

هیجانی شدید و کاهش ظرفیت تحمل پریشانی همراه است (Yakin & Arntz, 2023). در مقابل، ذهنیت بزرگسال سالم می‌تواند نقش جبرانی و ترمیمی ایفا کند و به افراد کمک کند تا با هیجانات منفی به‌شیوه‌ای سازگارانه‌تر مواجه شوند (Yakin & Arntz, 2023). به‌طور کلی، پژوهش‌های متعدد نشان داده‌اند که ذهنیت‌های طرحواره‌ای به‌عنوان حلقه‌ای واسط میان تجارب اولیه و اختلالات روان‌شناختی عمل می‌کنند (Bang & Lee, 2024; Boecking et al., 2024). بنابراین، بررسی ارتباط میان این ذهنیت‌ها و اضطراب جدایی، با در نظر گرفتن نقش میانجی نشخوار خشم، می‌تواند گامی مهم در توسعه مدل‌های نظری و مداخلات عملی در روان‌شناسی بالینی باشد. با توجه به شواهد موجود، ضرورت انجام پژوهش حاضر روشن می‌شود. از یک سو، شناسایی و اصلاح ذهنیت‌های ناسازگار می‌تواند منجر به کاهش سطح اضطراب جدایی در نوجوانان شود (Moien & Farahani Far, 2024). از سوی دیگر، تمرکز بر مدیریت نشخوار خشم می‌تواند مسیرهای شناختی-هیجانی معیوب را قطع کند و سلامت روان نوجوانان را ارتقا دهد (Nazari et al., 2023). افزون بر این، یافته‌های جدید نشان داده‌اند که حتی در بزرگسالی نیز اضطراب جدایی می‌تواند با الگوهای شخصیتی و ذهنیت‌های خاص مرتبط باشد (Genovese et al., 2025). این امر اهمیت مداخلات زودهنگام و پیشگیرانه در دوران نوجوانی را دوچندان می‌سازد. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش ذهنیت‌های طرحواره‌ای در پیش‌بینی اضطراب جدایی با میانجی‌گری نشخوار خشم در نوجوانان طراحی شده است.

روش‌شناسی

روش انجام پژوهش حاضر، توصیفی-همبستگی از نوع معادلات ساختاری بود. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه اول (پایه‌های هفتم، هشتم و نهم) مدارس دولتی و غیردولتی شهر مرودشت در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ تشکیل می‌دادند. برای انتخاب نمونه، از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شد. در مرحله نخست، چهار مدرسه‌ی متوسطه اول پسرانه (البرز، حافظ، دارالفنون و امام خمینی) به‌صورت تصادفی از میان مدارس شهر انتخاب شدند. سپس از هر مدرسه، ۴۹ دانش‌آموز به روش تصادفی ساده انتخاب شدند تا در مجموع، نمونه‌ای ۱۹۶ نفری تشکیل شد. این حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان و با سطح اطمینان ۹۵ درصد تعیین گردید. استفاده از این روش، به دلیل محدودیت دسترسی به فهرست کامل دانش‌آموزان و همچنین به‌منظور صرفه‌جویی در زمان و هزینه و افزایش تنوع نمونه انجام شد. انتخاب مساوی از مدارس منتخب نیز به منظور توزیع عادلانه و کنترل سوگیری احتمالی صورت گرفت. اصول اخلاقی که در پژوهش حاضر رعایت آن‌ها مدنظر قرار گرفت عبارت بود از: ۱. حفظ رازداری و آشکار نکردن اطلاعات شخصی، محرمانه و همچنین هویت مشارکت‌کنندگان. ۲. حفظ اصل رضایت آگاهانه از طریق توضیح کامل هدف پژوهش، نحوه انجام آن و همچنین نحوه گزارش نتایج و دادن اختیار کامل به اعضا جهت تصمیم‌گیری در مورد ورود یا عدم ورود به پژوهش. ۳. حفظ افراد در برابر خطرات جانی، مالی و اخلاقی در جریان پژوهش.

ابزار اندازه‌گیری مورد استفاده در پژوهش، شامل موارد زیر می‌شد:

- پرسشنامه اختلال اضطراب جدایی مانی کاواسگار و همکاران^۱ (۲۰۰۳): پرسشنامه اختلال اضطراب جدایی توسط مانی کاواسگار و همکاران (۲۰۰۳) به منظور سنجش اختلال اضطراب جدایی در بزرگسالان (۱۲ تا ۱۸ سالگی) طراحی و تدوین شده است. این پرسشنامه توسط مولایی و همکاران (۱۳۹۷) در ایران اعتباریابی شده است. این پرسشنامه دارای ۲۷ سوال و ۵ مولفه اضطراب جدایی، نگرانی درباره روابط، صحبت کردن افراطی، آشفتگی خواب و نگرانی از صدمه به اطرافیان می‌باشد و بر اساس طیف لیکرت با سوالاتی مانند (آیا نگرانی از شدت رابطه با افرادی که از همه بیشتر با آنها صمیمی هستید دارید؟) به سنجش میزان اختلال اضطراب جدایی می‌پردازد. برای محاسبه امتیاز هر زیرمقیاس، نمره تک تک گویه‌های مربوط به آن زیرمقیاس را با هم جمع کنید. برای محاسبه امتیاز کلی پرسشنامه، نمره همه گویه‌های

^۱ Mani Kavasgarh et al. Separation Anxiety Disorder Questionnaire

پرسشنامه را با هم جمع کنید. دامنه امتیاز این پرسشنامه بین ۰ تا ۱۰۸ خواهد بود. هر چه امتیاز حاصل شده از این پرسشنامه بیشتر باشد، نشان دهنده میزان بیشتر اختلال اضطراب جدایی در افراد خواهد بود و بالعکس. در پژوهش مولایی و همکاران (۱۳۹۷) روایی محتوایی و صوری و ملاکی این پرسشنامه مناسب ارزیابی شده است. ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده در پژوهش مولایی و همکاران (۱۳۹۷) برای این پرسشنامه ۰/۸۸ برآورد شده است.

– پرسشنامه ذهنیت طرحواره ای (SMI): این پرسشنامه توسط لوبستال و همکاران (۲۰۱۰) ساخته شده است. شامل ۱۲۴ گویه است که ۱۴ ذهنیت طرحواره‌های را در قالب ۴ مقوله، ذهنیت‌های کودکانه، ذهنیت‌های والد، ذهنیت‌های مقابله‌ای ناسازگارانه و ذهنیت‌های سازگارانه یکپارچه، در یک طیف لیکرت ۶ درجه‌ای مورد ارزیابی قرار می‌دهد. مقیاس‌ها به همراه خرده مقیاس‌ها و سوالات در زیر ارائه شده است. ذهنیت‌های کودکانه شامل: کودک آسیب‌پذیر: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰ کودک خشمگین: ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰ کودک تکانشی. بی‌انضباط: ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰ کودک شاد: ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰. ذهنیت‌های والد شامل: والد انتقادگر: ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰ والد پرتوقع: ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰ والد حمایتی: ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰. ذهنیت‌های مقابله‌ای ناسازگارانه شامل: اجتنابی: ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵ بی‌تفاوت. مصون: ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰ وابسته. مطیع: ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰ مقابله‌کننده. پرخاشگر: ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰. ذهنیت‌های سازگارانه یکپارچه شامل: بزرگسال سالم: ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴. لوبستال و همکاران میانگین ۰/۸۹ به دست آورده‌اند. میزان پایایی مؤلفه‌های پرسشنامه ذهنیت طرحواره‌های در پژوهش عبارتند از: ذهنیت‌های کودکانه، ۰/۸۴، ذهنیت‌های والد درونی، ۰/۸۵، ذهنیت‌های مقابله‌ای ناسازگارانه، ۰/۸۳ و ذهنیت‌های سازگارانه یکپارچه ۰/۸۷. همچنین، نیک‌فلاح و گلشنی (۱۴۰۰) میزان پایایی خرده مقیاس‌های این پرسشنامه را بین ۰/۷۳ تا ۰/۸۴ گزارش کردند. پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر ۰/۷۹ به دست آمد.

– مقیاس نشخوار خشم ساکودولسکی و همکاران^۱: این مقیاس توسط ساکودولسکی و همکاران (۲۰۰۱) ساخته شده است و متشکل از ۱۹ سؤال در ۴ زیرمقیاس است. این ۴ مقیاس شامل پس‌فکرهای خشم^۲، افکار انتقام^۳، خاطره‌های خشم^۴ و شناختن علت‌ها^۵ است. سؤالات آزمون به صورت چهار درجه‌ای لیکرت (از خیلی کم = ۱ تا خیلی زیاد = ۴) ایجاد شده‌اند و نمره بالاتر در این آزمون نشان دهنده نشخوار خشم بیشتری است. سازندگان آزمون گزارش کردند که این مقیاس می‌تواند ۵۴ درصد از روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۳ به دست آورده. این آزمون را بشارت و محمدمهر (۲۴) به فارسی برگرداندند و روایی همگرا و افتراقی مقیاس در مورد از طریق اجرای همزمان مقیاس خشم چند بعدی تهران^۶ و مقیاس سلامت‌روانی^۷ محاسبه شد و مورد تأیید قرار گرفت. همچنین ضریب آلفای کرونباخ را ۰/۹۷ به دست آورد. پایایی پرسشنامه موردنظر در پژوهش حاضر با استفاده از روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۲ بود.

در این مطالعه از آمار استنباطی و توصیفی استفاده شد. داده‌ها از طریق نرم‌افزار SPSS (نسخه ۲۷) و با تکیه بر آزمون‌های توصیفی (فراوانی، میانگین و انحراف معیار) و آزمون استنباطی (پیرسون و رگرسیون) و همچنین نرم‌افزار Amos تجزیه و تحلیل گردید.

یافته‌ها

در جدول ۱- میانگین و انحراف معیار متغیرها و مؤلفه‌های پژوهش ذکر شده است.

¹ Schema Mindset Questionnaire

² Sakodolsky Anger Rumination Scale

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین	تعداد
طرحواره ذهنیت‌های کودکانه	۷۹/۴۰	۱۳/۳۴	۵۲	۱۰۶	۱۹۶
طرحواره ذهنیت والد	۸۲/۷۷	۱۵/۹۲	۴۲	۱۱۲	۱۹۶
طرحواره مقابله‌ای ناسازگار	۸۸/۹۶	۸/۰۶	۶۶	۱۰۶	۱۹۶
طرحواره سازگارانۀ یکپارچه	۷۸/۲۴	۱۱/۹۱	۴۸	۱۰۷	۱۹۶
اضطراب جدایی	۴۶/۳۰	۱۴/۲۰	۱۲	۷۶	۱۹۶
نشخوار خشم	۴۵/۵۳	۹/۲۱	۲۳	۶۶	۱۹۶

قبل از اجرای آزمون اصلی و آزمون فرضیه‌ها، برای اطمینان از برقراری مفروضات، به مفروضه‌های داده‌های گم‌شده، داده‌های پرت، بهنجار بودن، هم‌خطی چندگانه، استقلال خطاها، نرمال بودن توزیع خطاها پرداخته شد.

جهت تحلیل داده‌ها، در ابتدا ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش در قالب جدول زیر آورده شده و سپس جهت بررسی نقش متغیر میانجی نشخوار خشم در رابطه بین ذهنیت‌های طرحواره‌ای و اضطراب جدایی از تحلیل مسیر استفاده شده است.

جدول ۲. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱ اضطراب جدایی	۱					
۲ نشخوار خشم	۰/۷۳**	۱				
۳ ذهنیت‌های کودکانه	۰/۵۲**	۰/۶۶**	۱			
۴ ذهنیت والد	۰/۴۳**	۰/۶۳**	۰/۷۶**	۱		
۵ مقابله‌ای ناسازگار	۰/۴۶**	۰/۵۵**	۰/۶۳**	۰/۵۵**	۱	
۶ سازگارانۀ یکپارچه	۰/۵۵**	۰/۶۲**	۰/۶۱**	۰/۶۷**	۰/۵۵**	۱

**در سطح ۰/۰۱ معنادار * در سطح ۰/۰۵ معنادار

نتایج ضرایب همبستگی پیرسون نشان داد که طرحواره ذهنیت سازگارانۀ یکپارچه با اضطراب جدایی ($r = 0.55, p < 0.01$) و نشخوار خشم ($r = 0.62, p < 0.01$)؛ رابطه مثبت و معنی‌دار داشت. طرحواره ذهنیت مقابله‌ای ناسازگار با اضطراب جدایی ($r = 0.46, p < 0.01$) و نشخوار خشم ($r = 0.55, p < 0.01$)؛ رابطه مثبت و معنی‌دار داشت. طرحواره ذهنیت والد با اضطراب جدایی ($r = 0.43, p < 0.01$) و نشخوار خشم ($r = 0.63, p < 0.01$)؛ رابطه مثبت و معنی‌دار داشت. طرحواره ذهنیت‌های کودکانه با اضطراب جدایی ($r = 0.52, p < 0.01$) و نشخوار خشم ($r = 0.66, p < 0.01$)؛ رابطه مثبت و معنی‌دار داشت. همچنین نشخوار خشم با اضطراب جدایی ($r = 0.73, p < 0.01$) رابطه مثبت و معنی‌دار داشت. از آنجاکه مفروضه‌های اصلی محقق شده است لذا جهت بررسی فرضیه‌های پژوهشی و برازش مدل از مدلیابی معادلات ساختاری-در قالب تحلیل مسیر با متغیرهای آشکار با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۷ و ایموس ۲۴ استفاده شد. پس از واریس مفروضات، به آزمایش مدل پیشنهادی و پاسخ به سؤالات و آزمون فرضیه‌ها پرداخته شد. برای ارزیابی مدل معادلات ساختاری چندین مشخصه برازندگی وجود دارد. در این پژوهش برای ارزیابی مدل از شاخص‌های دو، شاخص نرم شده برازندگی (NFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) و شاخص بسیار مهم ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) استفاده شد. مقدار χ^2 دو به حجم نمونه خیلی وابسته است و نمونه بزرگ کمیت χ^2 دو را بیش از آنچه بتوان آن را به غلط بودن مدل نسبت داد، افزایش می‌دهد. ایدئال آن است که χ^2 دو در سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ باشد. با توجه به مقدار گزارش‌شده این شاخص در جدول ۲- χ^2 دو معنادار است اما چون که حجم نمونه در این پژوهش ۱۹۶ نفر است از شاخص‌های دیگری برای مناسب بودن برازش مدل بهره گرفته شد. همچنین برای بررسی این مطلب که یک مدل به‌خصوص در مقایسه با سایر مدل‌های ممکن از نظر تطبیق مجموعه‌ای از داده‌های مشاهده‌شده تا چه حد خوب عمل می‌کند، از شاخص نرم شده برازندگی (NFI)، شاخص تناسب

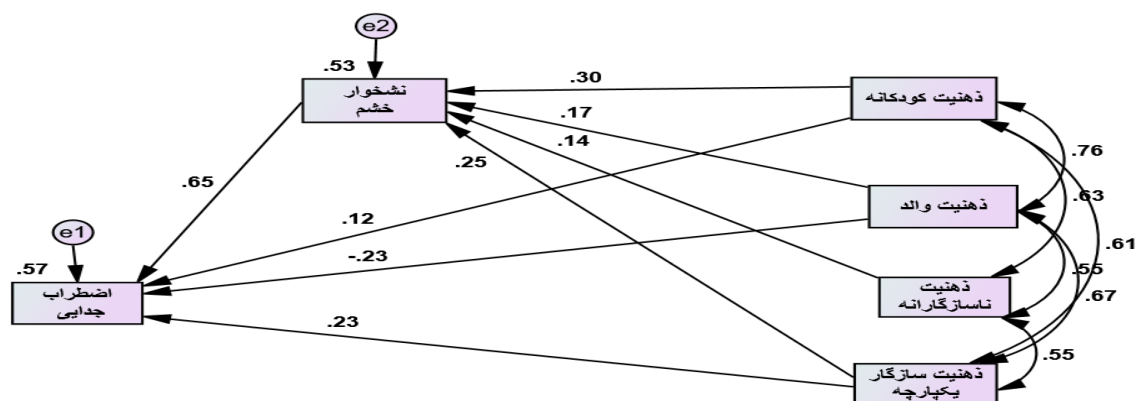
افزایشی (IFI)، شاخص نیکویی برازش (GFI) و شاخص نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI) و شاخص برازش تطبیقی (CFI) استفاده شد. مقادیر بالای ۰/۸ برای NFI و بالای ۰/۹ برای CFI و IFI حاکی از برازش بسیار مناسب مدل طراحی شده در مقایسه با سایر مدل‌های موجود است. در نهایت برای بررسی اینکه مدل موردنظر چگونه برازندگی و صرفه‌جویی را باهم ترکیب می‌کند، از شاخص بسیار توانمند ریشه‌ی دوم برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) استفاده شد. این شاخص برای مدل‌های خوب ۰/۰۵ و کمتر است، باین‌حال از ۰/۰۵ تا ۰/۰۸ نیز متوسط است و از ۰/۰۸ تا ۰/۱۰ برازش قابل قبول و ضعیفی محسوب می‌شود. همچنین مدلی که در آن این شاخص ۰/۱۰ یا بیشتر باشد برازش ضعیفی دارد به‌طور کلی شاخص‌های نیکویی برازش پژوهش در سطح خوبی قرار دارند.

در بررسی اولیه مدل مشخص گردید که ذهنیت ناسازگارانه در اضطراب جدایی نقش معنی‌داری ندارد بنابراین این مسیر حذف شده و مدل دوباره مورد بررسی قرار گرفت. در جدول ۳- خلاصه‌ای از شاخص‌های برازش مدل ارائه شده است.

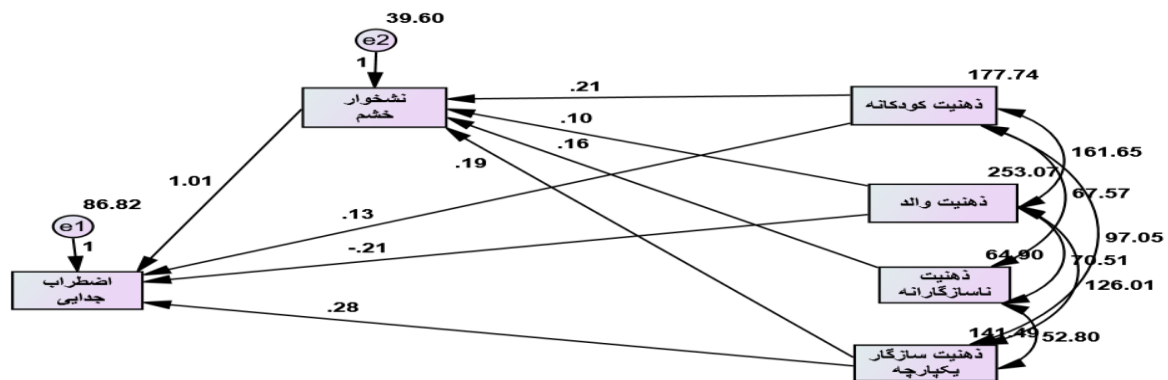
جدول ۳. شاخص‌های نیکویی برازش مدل پیشنهادی پژوهش

نوع شاخص	نام کامل شاخص	علائم اختصار	نقطه برش شاخص‌ها	مقادیر به‌دست آمده
مطلق	ریشه میانگین مربعات باقیمانده	RMR	هر چه کوچک‌تر، بهتر	۰/۷۱
	نیکویی برازش	GFI	بیشتر از ۰/۹۰ قابل قبول	۰/۹۹
	نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	بیشتر از ۰/۹۰ قابل قبول	۰/۹۷
	تاکر- لوفیس	TLI	بیشتر از ۰/۹۰ قابل قبول	۰/۹۹
تطبیقی	برازش بنتلر بونت	NFI	بیشتر از ۰/۹۰ قابل قبول	۰/۹۹
	برازش تطبیقی	CFI	بیشتر از ۰/۹۰ قابل قبول	۰/۹۹
	برازش افزایشی	IFI	بیشتر از ۰/۹۰ قابل قبول	۰/۹۹
	برازش مقتصد هنجار شده	PNFI	بیشتر از ۰/۵۰ قابل قبول	۰/۵۸
مقتصد	ریشه میانگین مربعات خطا	RMSEA	کوچکتر از ۰/۰۵ تا ۰/۰۸ قابل قبول	۰/۰۳
	کای اسکور بهنجار (نسبی)	CM NDF	بین ۲ تا ۳ قابل قبول	۱/۳۵

همان‌طور که در جدول ۳- مشاهده می‌شود، نتایج حاکی از آن است که مدل پیشنهادی پس از حذف مسیرهای غیر معنی‌دار برازش مناسبی دارد (RMSEA= ۰/۰۳, $X^2/df=1/35$). از این‌روی مدل تأیید شد. بالا بودن مقدار شاخص‌های نیکویی برازش نشانگر آن است که مدل از برازش خوبی برخوردار است. همچنین مقدار ۰/۰۳ شاخص ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) بیانگر برازش مناسب مدل می‌باشد.

شکل ۱. مدل نهایی برازش شده معادلات ساختاری ذهنیت‌های طر حواره‌ای و اضطراب جدایی با نقش واسطه‌ای نشخوار خشم (حالت استاندارد)

شکل ۲. مدل نهایی برازش شده معادلات ساختاری ذهنیت‌های طرحواره‌ای و اضطراب جدایی با نقش واسطه‌ای نشخوار خشم (حالت غیراستاندارد)

ضرایب استاندارد و غیراستاندارد، خطای استاندارد، نسبت بحرانی (حاصل تقسیم ضریب B غیراستاندارد بر خطای استاندارد) و سطح معنی‌داری در جدول مربوطه نشان داده شده است. ضریب بتا (وزن استاندارد شده در هر مسیر) بیانگر نقش هر متغیر در تخمین (پیش‌بینی) متغیر پس از خود در آن مسیر می‌باشد. نسبت بحرانی بیانگر میزان اختلاف وزن هر متغیر با صفر می‌باشد که بزرگ‌تر بودن آن نشان از اختلاف بیشتر می‌باشد. سطح معنی‌داری نشان‌دهنده تأثیر معنی‌دار متغیر مسیر در پیش‌بینی متغیر پس از خود در مسیر می‌باشد.

جدول ۴. بررسی پارامترهای مدل تحلیل مسیر

مسیر	برآورد استاندارد (β)	برآورد غیراستاندارد (B)	خطای استاندارد	نسبت بحرانی	سطح معنی‌داری
ذهنیت سازگاران یکپارچه به نشخوار خشم	۰/۲۴	۰/۱۹	۰/۰۳	۵/۰۰۹	۰/۰۰۱
ذهنیت‌های کودکانه به نشخوار خشم	۰/۳۰	۰/۲۱	۰/۰۴	۵/۱۶	۰/۰۰۱
ذهنیت والد به نشخوار خشم	۰/۱۷	۰/۰۹	۰/۰۳	۲/۸۵	۰/۰۰۴
ذهنیت مقابله‌ای ناسازگار به نشخوار خشم	۰/۱۴	۰/۱۵	۰/۰۵	۲/۹۴	۰/۰۰۳
ذهنیت سازگاران یکپارچه به اضطراب جدایی	۰/۲۳	۰/۲۸	۰/۰۶	۴/۸۵	۰/۰۰۱
ذهنیت‌های کودکانه به اضطراب جدایی	۰/۱۲	۰/۱۳	۰/۰۶	۲/۱۷	۰/۰۳
ذهنیت والد به اضطراب جدایی	-۰/۲۳	-۰/۲۰	۰/۰۵	-۴/۰۸	۰/۰۰۱
نشخوار خشم به اضطراب جدایی	۰/۶۵	۱/۰۰۸	۰/۰۷	۱۳/۵۷	۰/۰۰۱

بررسی ضرایب بتای استاندارد شده جدول ۴- نشان می‌دهد که طرحواره ذهنیت سازگاران یکپارچه به نشخوار خشم ($\beta = 0.24, p < 0.001$)، ذهنیت‌های کودکانه به نشخوار خشم ($\beta = 0.30, p < 0.001$)؛ ذهنیت والد به نشخوار خشم ($\beta = 0.17, p < 0.004$)، ذهنیت مقابله‌ای ناسازگار به نشخوار خشم ($\beta = 0.14, p < 0.003$)، ذهنیت سازگاران یکپارچه به اضطراب جدایی ($\beta = 0.23, p < 0.001$)، ذهنیت‌های کودکانه به اضطراب جدایی ($\beta = 0.12, p < 0.03$) و نشخوار خشم به اضطراب جدایی ($\beta = 0.65, p < 0.001$)، اثر مثبت و معنی‌داری داشته است؛ اما ذهنیت والد به اضطراب جدایی ($\beta = -0.23, p < 0.001$) اثر منفی و معنی‌داری داشت.

جدول ۵- اثر غیرمستقیم، حد پایین، حد بالا و سطح معناداری متغیرهای پژوهش را با استفاده از روش بوت‌استرپ با تعداد نمونه ۲۰۰۰ و در سطح اطمینان ۰/۹۹ نشان می‌دهد.

جدول ۵. آزمون واسطه‌گری روابط غیرمستقیم با استفاده از روش بوت‌استرپ

مسیرها	اثر غیرمستقیم	حد پایین	حد بالا	سطح معناداری
ذهنیت مقابله‌ای ناسازگار به اضطراب جدایی با میانجی‌گری نشخوار خشم	۰/۰۸۹	۰/۰۱۳	۰/۱۷۳	۰/۰۲۳
ذهنیت‌های کودکانه به اضطراب جدایی با میانجی‌گری نشخوار خشم	۰/۱۹۷	۰/۱۲۷	۰/۲۷۷	۰/۰۰۱
ذهنیت والد به اضطراب جدایی با میانجی‌گری نشخوار خشم	۰/۱۰۸	۰/۰۲۷	۰/۱۹۲	۰/۰۱۲
ذهنیت سازگارانه یکپارچه به اضطراب جدایی با میانجی‌گری نشخوار خشم	۰/۱۶۰	۰/۱۰۵	۰/۲۲۲	۰/۰۰۱

همان‌طور که در جدول ۵- مشاهده می‌شود نشخوار خشم نقش واسطه‌ای معنی‌داری در ارتباط بین ذهنیت مقابله‌ای ناسازگار و اضطراب جدایی ($\beta = ۰/۰۸۹, p < ۰/۰۲۳$)؛ ذهنیت‌های کودکانه و اضطراب جدایی ($\beta = ۰/۱۹۷, p < ۰/۰۰۱$)؛ ذهنیت والد و اضطراب جدایی ($\beta = ۰/۱۰۸, p < ۰/۰۱۲$)؛ و ذهنیت سازگارانه یکپارچه و اضطراب جدایی ($\beta = ۰/۱۶۰, p < ۰/۰۰۱$) ایفا کرد. همچنین قابل توجه است که مدل پیشنهادی پژوهش واریانس قابل توجهی از اضطراب جدایی ($R^2 = ۰/۵۷$) نشخوار خشم ($R^2 = ۰/۵۳$) را تبیین نمود.

بررسی فرضیه پژوهش: نشخوار خشم در پیش‌بینی اضطراب جدایی براساس ذهنیت‌های طرحواره ای نقش میانجی‌گری دارد.

نتایج آزمون بوت‌استرپ در جدول ۵- نشان داد که نشخوار خشم نقش واسطه‌ای معنی‌داری در ارتباط بین ذهنیت مقابله‌ای ناسازگار و اضطراب جدایی ($\beta = ۰/۰۸۹, p < ۰/۰۲۳$)؛ ذهنیت‌های کودکانه و اضطراب جدایی ($\beta = ۰/۱۹۷, p < ۰/۰۰۱$)؛ ذهنیت والد و اضطراب جدایی ($\beta = ۰/۱۰۸, p < ۰/۰۱۲$)؛ و ذهنیت سازگارانه یکپارچه و اضطراب جدایی ($\beta = ۰/۱۶۰, p < ۰/۰۰۱$) دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که نشخوار خشم نقش میانجی معناداری در رابطه بین ذهنیت‌های طرحواره‌ای و اضطراب جدایی در نوجوانان دارد. به‌طور خاص، نتایج بیانگر آن بود که ذهنیت‌های کودکانه، والد، مقابله‌ای ناسازگار و حتی ذهنیت‌های سازگارانه یکپارچه از طریق نشخوار خشم می‌توانند شدت اضطراب جدایی را افزایش دهند. این نتایج تأکید می‌کند که ذهنیت‌های طرحواره‌ای نه تنها بر تجربه مستقیم اضطراب جدایی اثرگذار هستند بلکه از طریق فرآیندهای شناختی-هیجانی مانند نشخوار خشم نیز به تداوم و تشدید این اختلال کمک می‌کنند. چنین الگویی با مدل‌های نظری پیشین همخوان است که ذهنیت‌های ناسازگار را عامل زمینه‌ساز اختلالات هیجانی و رفتاری معرفی کرده‌اند (Farrell & Shaw, 2023).

از منظر تبیینی، یافته‌ها حاکی از آن است که نوجوانانی که ذهنیت‌های کودکانه فعالی دارند، بیش از سایرین در برابر اضطراب جدایی آسیب‌پذیر هستند. این ذهنیت‌ها شامل کودک آسیب‌پذیر، کودک خشمگین و کودک تکانشی است که با تجارب ناکام‌کننده دوران کودکی مرتبطاند (Başer Baykal & Erden Çınar, 2023). زمانی که چنین ذهنیت‌هایی فعال می‌شوند، فرد تمایل دارد نسبت به روابط مهم زندگی خود حساسیت بیشتری نشان دهد و جدایی از منابع دلبستگی را تهدیدی جدی تلقی کند. پژوهش‌های پیشین نیز بیان کرده‌اند که ذهنیت‌های کودکانه می‌توانند با افزایش حساسیت هیجانی به روابط دلبستگی، احتمال بروز اضطراب جدایی را بالا ببرند (Bang & Lee, 2024). علاوه بر این، نشخوار خشم به‌عنوان فرآیندی ناکارآمد در تنظیم هیجان، با تکرار افکار منفی و احساس بی‌عدالتی، زمینه بروز اضطراب شدیدتر را

فراهم می‌کند (Hassanzadeh & Mansouri, 2022). بنابراین، نتایج حاضر با یافته‌های پژوهش‌های پیشین که بر نقش واسطه‌ای نشخوار خشم در ارتباط بین تجارب شناختی-هیجانی و اضطراب تأکید داشتند، همسو است (Nazari et al., 2022; Nazari et al., 2023). یافته‌های دیگر پژوهش حاضر نشان دادند که ذهنیت والد نیز می‌تواند از طریق نشخوار خشم بر اضطراب جدایی اثرگذار باشد. ذهنیت‌های والد تنبیه‌گر یا سخت‌گیر معمولاً با پیام‌های درونی‌شده انتقادی و قضاوت‌گرانه همراه هستند. این الگوها منجر به درونی‌سازی صداها منفی و احساس ناکافی بودن می‌شوند و فرد را مستعد نشخوار خشم می‌سازند. در چنین شرایطی، نوجوان با بازگشت مداوم به افکار انتقادی و خودسرزنش‌گرانه، احتمال بیشتری برای تجربه اضطراب و به‌ویژه اضطراب جدایی خواهد داشت. این نتیجه با پژوهش‌هایی همخوان است که نقش ذهنیت والد را در شکل‌گیری اضطراب و خشم مورد تأکید قرار داده‌اند (Fernández-González et al., 2022; Huang et al., 2023).

نکته قابل توجه در نتایج این پژوهش، نقش ذهنیت‌های سازگارانه یکپارچه بود. انتظار می‌رفت این ذهنیت‌ها به‌عنوان عامل محافظتی عمل کنند، اما نتایج نشان دادند که حتی این ذهنیت‌ها در حضور نشخوار خشم می‌توانند به شکل غیرمستقیم بر اضطراب جدایی اثر بگذارند. این یافته نشان‌دهنده آن است که اگرچه ذهنیت‌های سازگارانه عموماً با سلامت روانی همراه‌اند، اما ناکامی در تنظیم هیجان‌های منفی می‌تواند اثر مثبت آن‌ها را تضعیف کند. در همین راستا، پژوهش‌های پیشین نیز بیان کرده‌اند که حتی ذهنیت‌های سالم، در صورت هم‌پوشانی با پردازش‌های ناکارآمد هیجانی، ممکن است به شکل غیرمستقیم به افزایش اضطراب منجر شوند (Yakin & Arntz, 2023). نتایج این پژوهش همچنین همخوانی قابل توجهی با مطالعات بالینی دارد که درمان‌های مبتنی بر طرحواره را به‌عنوان رویکردی کارآمد در کاهش اضطراب معرفی کرده‌اند. برای مثال، پژوهش‌هایی که به اثربخشی طرحواره‌درمانی بر اضطراب اجتماعی و اختلالات وسواس پرداخته‌اند، نشان داده‌اند که تغییر در ذهنیت‌های ناسازگار می‌تواند سطح اضطراب را به‌طور چشمگیری کاهش دهد (Peeters et al., 2021; Peeters et al., 2022). همچنین مطالعات موردی نشان داده‌اند که به‌کارگیری مدل ذهنیت‌ها در درمان اضطراب اجتماعی، به نوجوانان و بزرگسالان کمک می‌کند تا روابط خود را بازسازماندهی کنند و افکار ناکارآمد را جایگزین نمایند (Penney & Norton, 2022). این همخوانی، نشان‌دهنده اعتبار بیرونی نتایج پژوهش حاضر است.

مطالعات ایرانی نیز یافته‌های مشابهی را گزارش کرده‌اند. برای نمونه، پژوهش‌هایی نشان داده‌اند که طرحواره‌درمانی و مداخلات مبتنی بر ذهنیت می‌تواند در کاهش اضطراب، افسردگی و پرخاشگری مؤثر باشد (Ghadampour et al., 2018; Hemmati Sabet et al., 2016). همچنین پژوهش‌های جدید در ایران تأکید کرده‌اند که حتی در حوزه‌های آموزشی مانند آموزش پیش از ازدواج، توجه به ذهنیت‌های طرحواره‌ای می‌تواند به بهبود نگرش‌ها و افزایش بلوغ اجتماعی کمک کند (Kashani Kia, 2024). این یافته‌ها نشان می‌دهد که ذهنیت‌های طرحواره‌ای نه تنها در حوزه بالینی بلکه در مداخلات آموزشی و اجتماعی نیز اهمیت دارند.

از سوی دیگر، نتایج این پژوهش با شواهدی همخوان است که نقش هیجان‌ها و تنظیم ناکارآمد آن‌ها را در تداوم اختلالات روان‌شناختی برجسته می‌کنند. مطالعات متعدد بیان کرده‌اند که نشخوار خشم و اجتناب تجربه‌ای می‌تواند حلقه‌های معیوبی ایجاد کنند که افراد را در چرخه اضطراب و پریشانی نگه می‌دارند (Moien & Farahani Far, 2024; Nazari et al., 2023). این یافته‌ها اهمیت تمرکز همزمان بر اصلاح ذهنیت‌های ناسازگار و مدیریت نشخوار هیجانی را در مداخلات درمانی روشن می‌سازند.

یافته‌های پژوهش حاضر همچنین با مطالعاتی که به بررسی اختلال اضطراب جدایی در بزرگسالی پرداخته‌اند، هم‌پوشانی دارد. برای نمونه، پژوهشی نشان داد که حتی در افراد بزرگسال با اختلالات شخصیتی، اضطراب جدایی می‌تواند با الگوهای خاص شخصیتی و ذهنیت‌ها مرتبط باشد (Genovese et al., 2025). این یافته نشان می‌دهد که اضطراب جدایی پدیده‌ای محدود به کودکی یا نوجوانی نیست، بلکه ریشه‌های آن می‌تواند در طول عمر ادامه پیدا کند و تحت تأثیر ذهنیت‌های طرحواره‌ای باقی بماند.

به‌طور کلی، نتایج این پژوهش با ادبیات گسترده‌ای که به نقش طرحواره‌ها و ذهنیت‌ها در اختلالات اضطرابی پرداخته‌اند، همخوانی دارد. پژوهش‌های بین‌المللی بر این نکته تأکید دارند که ذهنیت‌های ناسازگار، پردازش‌های هیجانی ناکارآمد مانند نشخوار خشم و تجارب آسیب‌زای دوران کودکی، به‌عنوان سه ضلع اصلی در شکل‌گیری و تداوم اضطراب‌های پیچیده عمل می‌کنند (Bang & Lee, 2024; Boecking et al., 2024; Huang et al., 2023). یافته‌های این پژوهش نیز دقیقاً همین الگو را تأیید می‌کنند.

این پژوهش تنها در شهر مرودشت و بر روی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه اول اجرا شد، بنابراین تعمیم نتایج به سایر مناطق جغرافیایی و گروه‌های سنی یا جنسیتی باید با احتیاط صورت گیرد. استفاده از پرسشنامه‌های خودگزارشی می‌تواند منجر به سوگیری پاسخ یا ارائه تصویر غیرواقعی از هیجانات و نگرش‌ها شود. همچنین متغیرهای مهمی مانند سبک دلبستگی، تجارب آسیب‌زای خانوادگی یا وضعیت روانی والدین در این پژوهش بررسی نشدند، در حالی که این عوامل می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری ذهنیت‌های طرحواره‌ای و نشخوار خشم داشته باشند.

پژوهش‌های آینده می‌توانند با استفاده از طرح‌های طولی، پایداری روابط بین ذهنیت‌های طرحواره‌ای، نشخوار خشم و اضطراب جدایی را در گذر زمان بررسی کنند. استفاده از روش‌های ترکیبی کیفی-کمی می‌تواند درک عمیق‌تری از تجربه زیسته نوجوانان در مواجهه با اضطراب جدایی فراهم آورد. همچنین پیشنهاد می‌شود اثر مداخلات مبتنی بر ذهنیت‌های طرحواره‌ای و مهارت‌های تنظیم هیجان، در قالب کارآزمایی‌های بالینی تصادفی، مورد آزمون قرار گیرد تا اثربخشی آن‌ها به‌طور علمی تأیید شود.

با توجه به نقش محوری نشخوار خشم در افزایش اضطراب جدایی، مدارس و مراکز مشاوره باید برنامه‌های آموزشی برای مدیریت خشم و ارتقای مهارت‌های تنظیم هیجان در نوجوانان اجرا کنند. همچنین مشاوران و روان‌شناسان مدارس لازم است به شناسایی ذهنیت‌های ناسازگار و ارائه مداخلات درمانی مبتنی بر طرحواره‌درمانی مجهز شوند. همکاری والدین با متخصصان در اصلاح الگوهای فرزندپروری و ایجاد محیط‌های حمایتی می‌تواند نقش مهمی در کاهش اضطراب جدایی نوجوانان ایفا کند.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران از تمامی شرکت‌کنندگان که در اجرای پژوهش حاضر کمک نمودند نهایت قدردانی و سپاس را دارند.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Adolescence is a developmental period characterized by profound cognitive, emotional, and social transformations, which can create a fertile ground for the emergence of psychological difficulties, especially anxiety-related disorders. One of the most debilitating disorders in this context is separation anxiety, which not only interferes with academic performance and peer relationships but can also predict later psychopathologies in adulthood (Genovese et al., 2025). Although biological predispositions and environmental conditions play an undeniable role, the importance of cognitive and emotional structures has been increasingly emphasized in recent decades. Schema theory, and particularly the concept of schema modes, offers a valuable lens through which separation anxiety in adolescents can be understood (Farrell & Shaw, 2023).

Schema modes represent activated states consisting of specific cognitive, emotional, and behavioral patterns that emerge in reaction to triggering situations. These modes often stem from early maladaptive schemas, which are shaped during adverse childhood experiences and negative parent-child relationships (Bang & Lee, 2024; Başer Baykal & Erden Çınar, 2023). Empirical evidence suggests that maladaptive schema modes, such as the vulnerable child or punitive parent, exacerbate emotional dysregulation and anxiety when adolescents face interpersonal stressors (Fernández-González et al., 2022). In contrast, the healthy adult mode, if sufficiently developed, can help regulate emotions and counterbalance dysfunctional modes (Yakin & Arntz, 2023).

The mediating role of emotional processes, particularly anger rumination, has drawn significant research interest. Anger rumination refers to repetitive cognitive focus on anger-inducing events, often accompanied by fantasies of retaliation or persistent recall of injustices. It has been shown to maintain negative affect and intensify anxiety symptoms (Hassanzadeh & Mansouri, 2022). Furthermore, maladaptive schema modes have been found to increase the likelihood of such ruminative processes, leading to a vicious cycle of anger and anxiety (Huang et al., 2023). In fact, recent research in both clinical and non-clinical populations has confirmed the mediating role of anger rumination between maladaptive schemas and anxiety or aggressive outcomes (Nazari et al., 2022; Nazari et al., 2023).

Schema therapy has emerged as an evidence-based approach for various clinical conditions, including anxiety disorders, obsessive-compulsive disorder (OCD), and post-traumatic stress disorder (PTSD). Systematic reviews and case studies have consistently shown the effectiveness of schema therapy and schema mode work in reducing anxiety and improving overall functioning (Peeters et al., 2021; Peeters et al., 2022; Penney & Norton, 2022). Furthermore, studies in Iran and other cultural contexts have reported that schema-focused interventions significantly reduce anxiety sensitivity, social anxiety, and related symptoms in adolescents and adults (Ghadampour et al., 2018; Hemmati Sabet et al., 2016).

In addition to clinical outcomes, schema modes and their reparative effects have been shown to influence broader developmental processes. For example, schema-focused education has been applied to improve premarital attitudes and social maturity in young adults (Kashani Kia, 2024), while schema therapy targeting schema mindsets has been effective in reducing rumination and perfectionism in resistant OCD cases (Moien

& Farahani Far, 2024). These findings highlight the broad utility of schema-focused models beyond anxiety reduction.

Despite the growing literature, relatively few studies have specifically addressed the interplay between schema modes, anger rumination, and separation anxiety in adolescents. Considering adolescence as a vulnerable stage where maladaptive schemas and emotional dysregulation become crystallized (Naderi et al., 2016), this research aimed to examine whether anger rumination mediates the relationship between schema modes and separation anxiety among adolescents. By investigating this relationship in a student population, the study not only enriches theoretical models but also provides practical implications for preventive and therapeutic interventions.

Methods and Materials

The present study adopted a descriptive-correlational design within the framework of structural equation modeling (SEM). The statistical population consisted of all male middle school students in Marvdasht during the 2023–2024 academic year. Using a cluster sampling method, four schools were randomly selected. From each school, 49 students were chosen through simple random sampling, resulting in a total sample of 196 participants.

The instruments used included the Separation Anxiety Disorder Questionnaire (Kovacs et al., 2003), the Schema Mode Inventory developed by Lobbestael et al. (2010), and the Anger Rumination Scale designed by Sukhodolsky et al. (2001). Reliability and validity indices for these measures had previously been confirmed in Iranian populations. Data were analyzed using Pearson correlations, regression analyses, and SEM with SPSS-27 and AMOS software.

Ethical considerations included informed consent from participants, confidentiality of personal information, and voluntary participation.

Findings

Descriptive statistics indicated that the mean score of separation anxiety among participants was moderately high. Pearson correlation coefficients revealed significant positive relationships between separation anxiety and child modes, parent modes, maladaptive coping modes, adaptive-integrated modes, and anger rumination. Path analysis demonstrated that child modes, parent modes, maladaptive coping modes, and adaptive-integrated modes all significantly predicted anger rumination. Furthermore, anger rumination significantly predicted separation anxiety. Direct effects showed that child modes and adaptive-integrated modes had significant positive effects on separation anxiety, while parent modes had a significant negative direct effect. Importantly, anger rumination emerged as a significant mediator in these relationships.

Bootstrap analysis with 2,000 samples confirmed the mediating effects. Specifically, anger rumination significantly mediated the relationships between maladaptive coping mode and separation anxiety ($\beta=0.089$, $p<0.023$), child modes and separation anxiety ($\beta=0.197$, $p<0.001$), parent modes and separation anxiety ($\beta=0.108$, $p<0.012$), and adaptive-integrated modes and separation anxiety ($\beta=0.160$, $p<0.001$).

The final SEM model demonstrated excellent fit indices (RMSEA=0.03, CFI=0.99, GFI=0.99, NFI=0.99), confirming the robustness of the hypothesized model. The model explained 57% of the variance in separation anxiety and 53% of the variance in anger rumination.

Discussion and Conclusion

The findings of this study highlight the central role of anger rumination as a cognitive-emotional mechanism linking schema modes to separation anxiety in adolescents. The results align with previous literature demonstrating that maladaptive schema modes increase vulnerability to anxiety and emotional dysregulation (Bang & Lee, 2024; Boecking et al., 2024).

The significant mediating role of anger rumination suggests that adolescents with activated child or parent modes are more likely to engage in maladaptive cognitive processes, thereby intensifying separation anxiety.

This finding is consistent with studies that reported associations between maladaptive schemas, anger rumination, and anxiety symptoms (Huang et al., 2023; Nazari et al., 2022; Nazari et al., 2023).

Interestingly, the study found that even adaptive-integrated modes, typically considered protective, could indirectly contribute to separation anxiety when combined with anger rumination. This suggests that the mere presence of adaptive modes may not be sufficient unless supported by effective emotion regulation strategies. This observation resonates with recent theoretical work emphasizing the reparative but conditional nature of the healthy adult mode (Yakin & Arntz, 2023).

The negative direct effect of parent modes on separation anxiety, contrasted with their positive indirect effect through anger rumination, points to the complex and sometimes paradoxical influence of these modes. While supportive parent modes may buffer anxiety, punitive or demanding modes may foster internalized criticism, thereby contributing to anger rumination and heightened anxiety. Such duality has been reported in longitudinal studies on maladaptive schemas and adolescent emotional problems (Fernández-González et al., 2022).

From a clinical standpoint, these findings strengthen the rationale for integrating anger management and rumination reduction strategies within schema therapy for adolescents. Schema therapy has already demonstrated effectiveness in treating anxiety and comorbid conditions (Peeters et al., 2021; Peeters et al., 2022), and case studies suggest its adaptability for specific disorders like social anxiety (Penney & Norton, 2022). Moreover, schema-based interventions have been shown to reduce aggression, social anxiety, and perfectionism in different populations, further supporting their relevance (Ghadampour et al., 2018; Hemmati Sabet et al., 2016; Moien & Farahani Far, 2024).

The present study contributes to both theory and practice by confirming that anger rumination is not only a byproduct of maladaptive schema modes but also a key mechanism driving separation anxiety. These results underscore the importance of early detection and intervention targeting maladaptive schemas and rumination processes during adolescence. Given evidence that schema-focused education can influence broader psychosocial outcomes (Kashani Kia, 2024), preventive programs in schools may be particularly valuable.

In conclusion, the study provides strong empirical support for the mediating role of anger rumination in the relationship between schema modes and separation anxiety in adolescents. By highlighting both direct and indirect effects of schema modes, it advances our understanding of the cognitive-emotional mechanisms underlying separation anxiety and suggests novel pathways for intervention.

فهرست منابع

References

- Bang, S.-K., & Lee, E. H. (2024). Mediating Effects of Child Schema Mode in the Relationship Between Negative Parent-Child Relationships in Childhood and Non-Suicidal Self-Injurious Behavior in College Students. *Environment and Social Psychology*, 9(9). <https://doi.org/10.59429/esp.v9i9.3064>
- Başer Baykal, N., & Erden Çınar, S. (2023). Understanding Early Maladaptive Schemas Formation with Traumatic Experiences in Childhood: A Qualitative Study. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 32(4), 555-573. <https://doi.org/10.1080/10926771.2022.2088320>
- Boecking, B., Stoettner, E. M., Brueggemann, P. G., & Mazurek, B. (2024). Emotional Self-States and Coping Responses in Patients with Chronic Tinnitus: A Schema Mode Model Approach. *Frontiers in Psychiatry*, 15, 1257299. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2024.1257299>
- Farrell, J. M., & Shaw, I. A. (2023). *Schema Therapy in Practice: An Introductory Guide to the Schema Mode Approach*. Wiley.
- Fernández-González, L., Orue, I., Adrián, L., & Calvete, E. (2022). Child-to-Parent Aggression and Dating Violence: Longitudinal Associations and the Predictive Role of Early Maladaptive Schemas. *Journal of family violence*, 37(1), 181-189. <https://doi.org/10.1007/s10896-021-00269-2>

- Genovese, G., Infortuna, C., Clementi, V., Iannuzzo, F., Turiaco, F., Mento, C., & Pandolfo, G. (2025). Separation Anxiety and Personality Domains in a Dimensional Perspective: A Cross-Sectional Study in a Sample of Adults with Personality Disorders. *Actas espanolas de psiquiatria*, 53(2), 230. <https://doi.org/10.62641/aep.v53i2.1811>
- Ghadampour, E., Hosseini Ramaghani, N., & Moradiani Gizeh Rod, S. (2018). Effectiveness of Emotional Schema Therapy on Anxiety Sensitivity and Emotion Regulation Strategies in Socially Anxious Students [Research]. *Armaghane Danesh*, 23(5), 591-607. <http://armaghanejyums.ac.ir/article-1-1626-en.html>
- Hassanzadeh, M., & Mansouri, A. (2022). The effectiveness of schema therapy on anger rumination and aggression in men with binge eating disorder. *Health Psychology*, 20(1), 1-8. <https://doi.org/10.52547/rbs.20.1.1>
- Hemmati Sabet, V., Rohani Shahrestani, N., Hemmati Sabet, A., & Ahmadpanah, M. (2016). The Effectiveness of Schema Therapy in Reducing Aggression and Social Anxiety in Adolescents of Hamedan city aged 17 to 18 years. *Shenakht Journal of Psychology and Psychiatry*, 3(2), 82-93. <https://shenakht.muk.ac.ir/article-1-240-en.html>
- Huang, L. S., Molenberghs, P., & Mussap, A. J. (2023). Cognitive distortions mediate relationships between early maladaptive schemas and aggression in women and men. *Aggressive Behavior*, 49(4), 418-430. <https://doi.org/10.1002/ab.22083>
- Kashani Kia, F. (2024). *The effectiveness of pre-marriage education based on schema modes in the attitude towards marriage and social maturity of 20-30 year old girls* Yazd University of Science and Arts. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/search?keywords>.
- Moien, M., & Farahani Far, M. (2024). The effectiveness of schema therapy with an emphasis on schema mindsets on rumination and perfectionism in individuals with treatment-resistant obsessive-compulsive disorder. *Psychology Growth*, 13(4), 144-135. <https://frooyesh.ir>
- Naderi, Y., Moradi, A., Ramezanzade, F., & Vaghefinezhad, M. (2016). Emotional Schemas (ESSs), Depression and Anxiety in Posttraumatic Stress Disorder (PTSD) Patient: As a Risk Factor in PTSD. *Clinical Psychology Studies*, 6(22), 1-22. <https://doi.org/10.22054/jcps.2016.3888>
- Nazari, F., Gharaei, B., & Zahedi Tajrishi, K. (2022). Investigating the Mediating Role of Emotional Dysregulation, Experiential Avoidance, and Rumination in the Relationship Between Emotional Schemas and Obsessive-Compulsive Symptoms. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology (Andisheh and Raftar)*, 28(4), 466-479. <https://doi.org/10.32598/ijpcp.28.4.4377.1>
- Nazari, F., Gharraee, B., & Tajrishi, K. Z. (2023). Mediating Role of Emotion Dysregulation, Experiential Avoidance, and Rumination in the Relationship of Emotional Schemas With Obsessive-Compulsive Disorder Symptoms. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 28(4), 466-479. <https://doi.org/10.32598/ijpcp.28.4.4377.1>
- Peeters, N., Stappenbelt, S., Burk, W. J., van Passel, B., & Krans, J. (2021). Schema therapy with exposure and response prevention for the treatment of chronic anxiety with comorbid personality disorder. *British Journal of Clinical Psychology*, 60(1), 68-76. <https://doi.org/10.1111/bjc.12271>
- Peeters, N., van Passel, B., & Krans, J. (2022). The effectiveness of schema therapy for patients with anxiety disorders, OCD, or PTSD: A systematic review and research agenda. *British Journal of Clinical Psychology*, 61(3), 579-597. <https://doi.org/10.1111/bjc.12324>
- Penney, E. S., & Norton, A. R. (2022). A Novel Application of the Schema Therapy Mode Model for Social Anxiety Disorder: A Naturalistic Case Study. *Clinical Case Studies*, 21(1), 34-47. <https://doi.org/10.1177/15346501211027866>
- Yakin, D., & Arntz, A. (2023). Understanding the Reparative Effects of Schema Modes: An in-Depth Analysis of the Healthy Adult Mode. *Frontiers in Psychiatry*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1204177>